

ВІДГУК

офіційного рецензента кандидата економічних наук, доцента

Чаговець Любові Олексіївни

на дисертаційну роботу **Полянського Владислава Олександровича**
«Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем», виконану для здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
«Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю **051 «Економіка»**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Посилення процесів глобалізації, взаємозалежності економічних систем, поява нових фінансових, торгових, інформаційних каналів поширення криз, зростання глобальної нестабільності призводить до необхідності дослідження впливу «шоків» на динаміку рівня фінансової безпеки країн. Слід зазначити, що «шок» є відносно новим явищем в економічному середовищі та виникає внаслідок накопичення диспропорцій, дисбалансів, ризиків, загроз та є пусковим механізмом для розгортання локальних та глобальних криз.

Макроекономічні системи характеризуються просторовою диференціацією реагування на вплив «шоків», яка проявляється у швидкості «інфікування», тривалості кризових процесів, швидкості відновлення та ін. Дослідження реакцій макроекономічних індикаторів на вплив «шоків», зокрема, індикаторів фінансової безпеки, аналіз національних стратегій забезпечення економічної безпеки країн, у яких спостерігається низька чутливість індикаторів до впливу «шоків», дозволяє сформувати адекватну стратегію попередження розгортання криз внаслідок їх дії або пом'якшити наслідки.

Вищевикладене свідчить про актуальність дисертаційної роботи Полянського Владислава Олександровича, метою якої є теоретико-методичне обґрунтування та розробка комплексу моделей оцінки впливу «шоків» на

фінансову безпеку макроекономічних систем, які дозволяють підвищити наукову обґрунтованість оцінки глобальної стійкості макроекономічних систем до впливу «шоків», визначити прогнозний рівень фінансової безпеки, виділити локальні «критичні» підсистеми та налаштувати ефективні механізми реалізації фінансової безпеки.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Дисертаційна робота виконувалась на кафедрі економічної кібернетики і системного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця відповідно до планів науково-дослідних тем:

«Ризик-орієнтований підхід у забезпеченні протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення» (державний реєстраційний номер 0118U000058);

«Системний аналіз: моделювання та управління» (державний реєстраційний номер 0120U103218);

міжнародного науково-дослідного проєкту IGA 3-2020/M «Improving healthcare efficiency: new trends and challenges» (Funder: Bratislava University of Economics and Management).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Полянського В. О., мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлено якісним та глибоким аналізом значного обсягу (191 найменування, С. 207-226) наукових та статистичних джерел інформації щодо оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем. Ознайомлення зі змістом роботи дозволяє дійти висновку про те, що мету роботи досягнуто, завдання, які цілком розкривають її зміст, виконано у повному обсязі. Цьому сприяли, зокрема,

новизна в постановці завдань, коректне застосування методів для виконання, логічна послідовність проведеного дослідження, чіткість викладу матеріалу. Положення, висновки та рекомендації, сформульовані у роботі Полянського В. О., відзначаються достатнім рівнем обґрунтованості. Достовірність результатів забезпечена адекватним застосуванням широкого спектра методів наукового пошуку: аналізу та синтезу (С. 30-46; С. 60-73), теоретичного узагальнення (С. 47-59), структурно-логічного аналізу (С. 93-95), кластерного аналізу (С. 106-109; С. 120-128), нейронних мереж Кохонена (С. 109-112; С. 126-128), дисперсійного аналізу (С. 122-125), нечіткої логіки (С. 129-132), факторного аналізу (С. 142-144), панельних даних (С. 157-163), VAR-моделювання (С. 170-185), TVAR-моделювання (С. 185-193), ARDL-моделювання (С. 194-197). У сукупності наукові та практичні результати дисертаційної роботи Полянського В. О. доповнюють і розвивають теоретико-практичні положення моделювання оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений аналіз змісту роботи та публікацій Полянського В. О. дає підстави стверджувати, що запропоновані розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних і методичних положень та рекомендацій щодо розробки моделей оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем. Отримано такі наукові результати:

- удосконалено моделі оцінки стійкості макроекономічних систем до екзогенних «шоків», які засновані на комплексному використанні ієрархічних агломеративних, ітеративних методів кластерного аналізу і нейронних мереж Кохонена, метрик якості класифікації, просторово-динамічної кластеризації, що дозволяє підвищити обґрунтованість оцінки стійкості економіки країни до впливу

екзогенних «шоків», дослідити міжкластерну міграцію елементів і, на відміну від наявних, здійснити оцінювання рівня глобальної стійкості макроекономічних систем з урахуванням міжкластерної міграції (С. 101-117);

- удосконалено інструментарій оцінювання впливу соціально-економічних факторів на вразливість макроекономічних систем до «шоків», який базується на застосуванні методів класифікації без навчання, нечіткої логіки та, у порівнянні з наявними розробками, дозволяє визначити домінантні соціально-економічні ризики для різних за ступенем вразливості до екзогенних «шоків» груп макроекономічних систем, які можуть вступати в резонансу взаємодію з екзогенними «шоками» та призводити до реалізації «каскадної» моделі кризи (С. 117-132);
- удосконалено систему індикаторів раннього попередження криз у механізмах управління безпекою, відмінність якої полягає у застосуванні композитних індексів невизначеності на основі методу головних компонент, що дозволяє провести раннє розпізнавання кризових процесів та підвищити обґрунтованість оцінки тривалості в умовах дії «шоків» (С. 141-145);
- дістали подальшого розвитку моделі оцінки та аналізу рівня фінансової безпеки макроекономічних систем, які засновані на використанні методів таксономії, методів аналізу панельних даних, і, на відміну від наявних, дозволяють визначити найбільш значущі загрози фінансовій безпеці макроекономічних систем різних за рівнем стійкості до екзогенних «шоків» груп, сформувані перелік факторів, які доцільно враховувати під час розробки сценаріїв стрес-тестування для аналізу реакцій індикаторів фінансової безпеки на вплив «шоків» (С. 148-165);
- дістали подальшого розвитку методичні положення оцінки просторової реакції індикаторів фінансової безпеки

макроекономічних систем на вплив «шоків», відмінність яких полягає у комплексному використанні методів кластерного аналізу, вибору репрезентантів груп, VAR-моделей показників фінансової безпеки, VAR-моделей з екзогенними змінними розвитку реального сектора економіки, розвитку глобальної економіки, що дозволяють оцінити тривалість та характер флуктуацій індикаторів фінансової безпеки внаслідок впливу ендогенних, екзогенних, глобальних «шоків», виявити найуразливіші підсистеми фінансової безпеки (С. 165-185);

- дістали подальшого розвитку моделі оцінки впливу енергетичного «шоку» на індикатори фінансової безпеки макроекономічних систем в контексті розвинення технології VAR-моделювання та розробки стрес-сценаріїв фінансової безпеки на підставі застосування TVAR-моделей, ARDL-моделей, що дозволяють визначити диференційовані режими енергетичної безпеки як канали трансмісії «шоків» фінансової безпеки, значущість впливу інформаційного каналу на динаміку індикаторів енергетичної безпеки та, як наслідок, фінансової безпеки (С. 185-197).

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає у формуванні авторського підходу до розв'язання проблеми подальшого розвитку теоретико-методичних підходів до моделювання впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем.

Практична значимість дисертації полягає також у тому, що розроблені теоретичні положення доведені до рівня методичних рекомендацій щодо формування модельного базису оцінки, аналізу та прогнозування впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем. Пропозиції автора прийняті до впровадження в діяльності вітчизняних підприємств, а саме:

ТОВ «СОФТВЕА-ЕКСПЕРТ» (довідка № 14 від 15.10.2020 р.), де

застосовуються рекомендації до побудови моделей аналізу середовища функціонування економічних систем та формування стратегії забезпечення фінансової безпеки;

ТОВ «РАЙЗ 19» (довідка № 01/02/22 від 10.02.2022 р.), де використовуються механізми та підходи для діагностики стану економічних систем, розробки прогнозу рівня фінансової безпеки та формування стратегій сталого розвитку.

Наукові результати дисертаційної роботи також впроваджені у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Методи економіко-статистичних досліджень», «Методи та моделі DATA SCIENCE», «Економетрика-2» (довідка № 22/88-02-28 від 19.07.2022 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Полянський В. О. за результатами дисертації опублікував наукові праці, які відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р.. Серед них:

3 одноосібні статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України;

1 стаття у співавторстві у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus.

Також результати дослідження пройшли апробацію у періодичному науковому виданні держави, яка входять до Європейського Союзу та у вітчизняних та міжнародних наукових конференціях, за результатами яких здобувач опублікував 3 одноосібних матеріали та 2 у співавторстві.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на

конференціях дозволяє визначити, що Полянський В. О. виконав вимоги пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р.. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Полянського В. О. містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У додатках наявні копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 7,625 авторських аркуша, що відповідає встановленим вимогам. Робота викладена науковим стилем, її зміст має чітку логічну послідовність виконання поставлених завдань, які розкривають етапи досягнення мети. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Академічна доброчесність.

При детальному розгляді дисертаційної роботи Полянського В. О. не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу здобувача, варто звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1) У параграфі 1.2 під час розробки класифікації «шоків» розглядаються «шоки» переважно економічної природи. Доцільно було би розглянути інші за природою походження «шоки», які мають значні фінансово-економічні наслідки. Наприклад, пандемічні «шоки», соціально-

політичні «шоки» тощо (С. 67-70).

2) Під час класифікації макроекономічних систем за рівнем вразливості до впливу «шоків» необхідно було розширити число використаних методів ієрархічного кластерного аналізу з наступним порівняльним аналізом отриманих результатів (С. 106-107).

3) Під час побудови системи індикаторів раннього попередження криз у механізмі управління безпекою доцільно було б уточнити, чому саме композитним індексам невизначеності віддано перевагу в порівнянні з використанням базових діагностичних показників (С. 134-144)?

4) Треба зауважити, що із тексту дисертації не зрозуміло, як має в теперішній час формуватися політика забезпечення фінансової безпеки з урахуванням впливу енергетичного «шоку» (С. 192-197).

5) В якості технічного зауваження слід зазначити, що у роботі зустрічаються незначні стилістичні недоліки.

Зауваження та недоліки, які було виявлено в результаті критичного аналізу розділів дисертаційної роботи, не знижують її науково-практичної цінності.

Загальний висновок по роботі.

Дисертація Владислава Олександровича Полянського на тему «Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем» є завершеною науковою працею, яка відрізняється обґрунтованістю та достовірністю результатів. Подану дисертаційну роботу виконано на високому теоретичному рівні, вона має практичну значущість. Основні результати дослідження пройшли апробацію на конференціях, пріоритетність результатів підтверджено публікаціями у відкритому друці. Вказані зауваження суттєво не знижують наукову та практичну цінність дослідження.

Дисертація Полянського В. О. «Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем» за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а

саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р., а її автор – Полянський Владислав Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри економічної кібернетики
і системного аналізу
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Любов ЧАГОВЕЦЬ

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК